CONSTANTIN BOSTAN

VODĂ CUZA ȘI FĂCLIILE UNIRII

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziţia Administraţiei Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conţinutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanţării.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BOSTAN, CONSTANTIN
Cuza Vodă şi făcliile Unirii : povestiri / Constantin Bostan ; il.: VasileOlac. - Iaşi : Doxologia, 2015
ISBN 978-606-666-216-1
I. Olac, Vasile (il.)
821.135.1-93-34
94(498)"18" Cuza,Al.I.(0:82-34)

Redactor: Cătălin Jeckel
Corector: Magdalena Melinte
DTP: Leonard Lunguleac

ISBN 978-606-666-216-1

© Editura DOXOLOGIA, 2015
Tipărit la Tipografia Mitropolitană Doxologia

CONSTANTIN BOSTAN

VODĂ CUZA ȘI FĂCLIILE UNIRII

ilustrații de Vasile Olac

DOXOLOGIA
Iași, 2015

1.
SOBORUL DIN DEALUL BALAURULUI

Talgerul strălucitor al soarelui coborâse pe nesimţite din înaltul amiezii şi stătea cocoţat pe crestele domoale ale munţilor, gata-gata să lunece dincolo de umbra dantelei de piatră şi cetină.

O pâclă uşoară, cernută parcă din lumina acelei toamne, cuprinsese întreaga linie a orizontului înspre apus. Vălătucii ei îşi torceau fuioarele dimpreună cu vârfurile abia ghicite ale brazilor, iar suliţele înflăcărate ale soarelui o străpungeau pieziş, răzbătând biruitoare până în miezul bolţii senine.

Ghemuită pe fânul aşezat ca un cuibar, chiar în mijlocul carului ce înainta cu hurducături care o zgâlţâiau uşor, Ioana privea zarea împurpurată de sărutul pârguitor al astrului.

Era atâta linişte în jur, încât urechile copilei, de mult obişnuite cu huruitul roţilor şi tropotul monoton al boilor, puteau distinge uneori nu numai răsuflarea şuierată a lui moş Toader, ci şi vorba cărăuşilor de la cele două care

aflate în urmă. Rar de tot, câte un pocnet de bici mai despica amorţeala văzduhului, spre a îndemna pasul animalelor.

– E semn de vreme bună, ori rea, bunicule? întrebă deodată Ioana, amintindu-şi că în noaptea aceea vor poposi în poiana cu sobor[1] de călători de pe Dealul Balaurului, iar moş Toader îi promisese că o va lăsa şi pe ea să asculte vorba plină de duh a drumeţilor.

– Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă, fata moşului... Rândunelele, câte au mai rămas, au zburat toată ziua în înalt, ciripind cu veselie, iar ciocârlia aşijderea... Iaca, hulubii de i-am văzut mai înainte, dincolo de hotarul Bodeştilor, ciuguleau fără grijă pe marginea haturilor, departe de casă, arătând şi ei a vreme bună. Ş-apoi, geana tot mai roşietică a asfinţitului arată c-o să fie cel mult oleacă de vânt, care n-are nici el cum să ne supere aşa degrabă... Oricum, pe seară şi la noapte vom fi în adăpostul frunzos al poienii ş-acolo o să ne fie masul[2].

– Şi mai avem mult?

– Da' ştii că eşti grăbită, fetico?... Nu ţ-am spus că popasul e în vârful dealului din faţă? Iaca, mintenaş intrăm în Dobreni... Pe urmă, n-avem decât a urca domol, cale de vreo cinci-şase zvârlituri bune de băţ şi... hop! sântem taman în mijlocul poienii!…

Răsuflând uşurată, Ioana se saltă în capul oaselor, privind nerăbdătoare spre culmea împădurită de dincolo de sat. Venind dinspre zarea apusului, aflată undeva înapoi, în dreapta drumului, ultimele raze mângâiau creştetul dealului. Lumina lor roşcată părea că aprinde jăratecul frunzelor de arţari, ce se grăbiseră şi în toamna acelui an, 1889, să vestească sosirea zânei cu văluri aurii şi arome de belşug.

Odată ajunse la poala urcuşului, cele trei care urmară, tot mai agale, drumul şerpuit. De la un timp, acesta prinse a se înfunda în pădure, sporind parcă semnele înserării. Ioana se ghemui din nou, dar de data aceasta căută să se lipească de spinarea bunicului, privind cu nerăbdare peste umărul lui.

– Gândesc c-o să găsim pornit soborul din poiană, zise moş Toader. Dâra aceea de fum arată că alţii, ceva mai harnici la drum, s-au şi adunat în preajma focului, pe care orice călător îl îndrăgeşte în miez de codri, spre lăsatul serii... Hai, bourenilor!… Hai, bălţaţii tatii, că nu-i frumos să ne lăsăm aşteptaţi! – îşi îndemnă el dobitoacele, simţind freamătul nerăbdător al nepoatei.

Unduirile drumului se curmară îndată, în crucea dealului. Cu două pocnituri de bici şi un îndemn de *hăisa!* moş Toader îndreptă carul spre stânga. Din poiană se auzea vorbă de om şi trosnetul crengilor cuprinse de flăcări. Tovarăşii de drum făcură aceeaşi abatere, lăsând şi ei calea ce tocmai pornea

---

[1] Sobor – adunare.

[2] Mas – popas peste noapte.

a coborî spre Piatra, târguşor în care, cu voia Celui de Sus, gândeau să ajungă a doua zi.

– Sara bună, cinstiţi gospodari! grăi moş Toader, apropiindu-se de cercul drumeţilor şi al cărăuşilor (Ioana i se ţinea de marginea sumanului, ferindu-şi cu cealaltă mână, în care grămădea un colţ de băsmăluţă, obrazul îmbujorat de sfială). Am dori să nu fie cu supărare rugămintea de a ne primi cu toată inima la focul şi sfatul domniilor voastre. Nu de alta, dar sântem şi noi călători din cei cu mult drag de feţe luminate şi vorbe meşteşugite...

– He-heeei, te pomeneşti că glasul ista îi chiar al lui moş Toader Oboroceanu din Vânători, de pe lângă apa Ozanei şi Cetatea Neamţ!... Domnia sa îi prieten al meu încă de amu vreo 30 de ani, când am mers împreună în Iaşi, să jucăm *Hora Unirii* la alegerea lui Cuza ca Domn al Moldovei!

– Bată-te norocul să te bată şi uita-te-ar toate

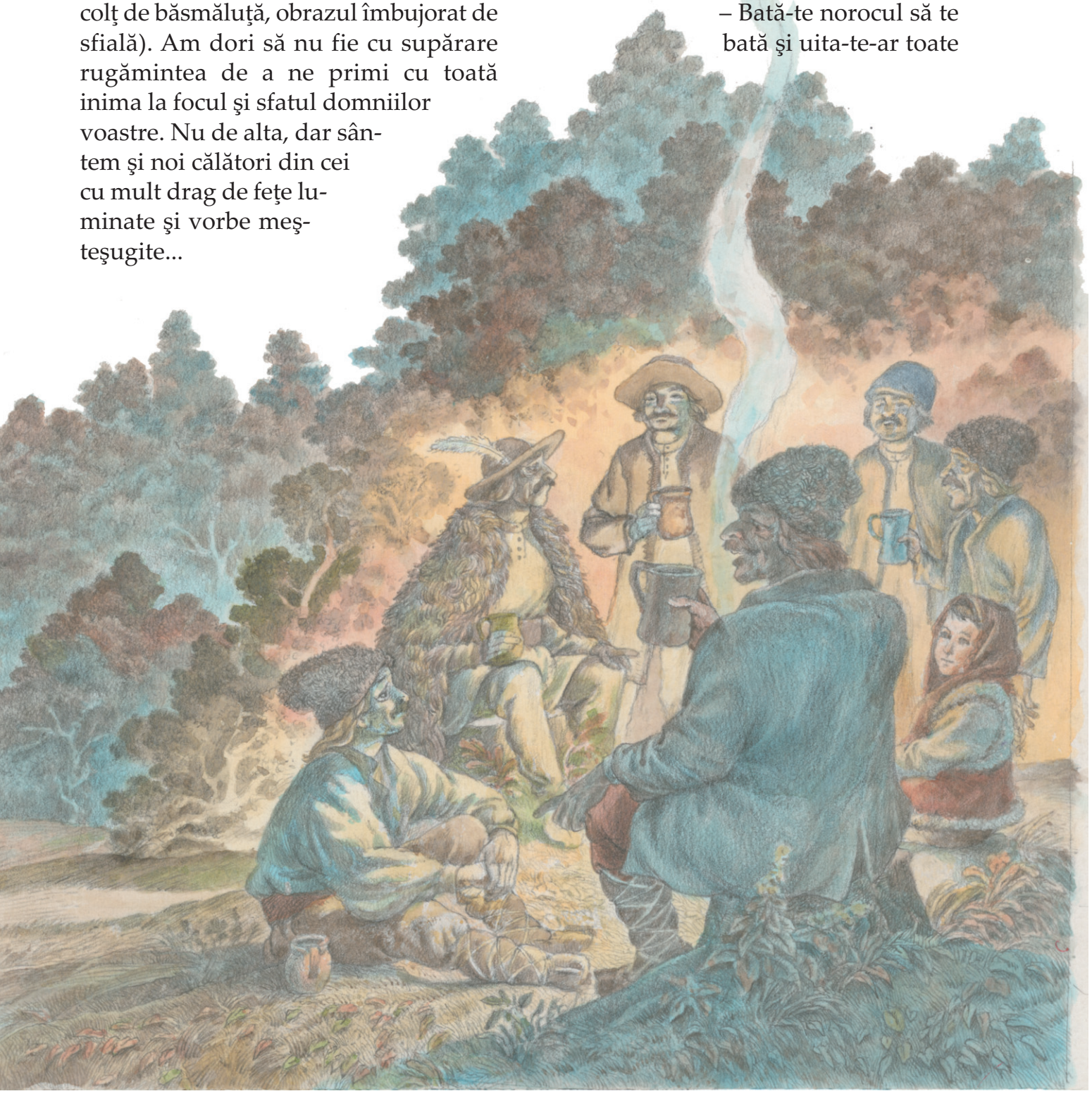

necazurile, măi frate Simion! izbucni moş Toader, îmbrăţişându-se cu vechiul tovarăş, care îi ieşise în întâmpinare săltându-se vioi de lângă cioata în care stătea rezemat. Şi eu, care gândeam c-abia la Crăciun o să te mai văd!...

Apoi, întorcându-se către ceilalţi călători din poiană, moş Toader făcu prezentarea însoţitorilor săi:

– „Băietanul" ista, cu mustaţă căruntă ca şi a mea, îi un priceput oier din Pipirig şi-l cheamă Alicsandru Oancea... Iar dumnealor, mai vechi megieşi[3] de-ai mei, îs tare obişnuiţi cu lucrul la pădure. De aceea poate îi şi cheamă Costache Topor şi Vasile Custură. Apoi, tot cu voia dumneavoastră, o să spun tovarăşilor mei că-n faţa mea şi a lor se află Simion Ursan, mai tânărul meu prieten, destoinic urmaş de răzeşi din Timişeştii lui Ştefan cel Mare!

– Ai uitat să zici ş-a cui e mândreţea asta de fetişoară, măi bădie Vorbă-Lungă, îl opri râzând acesta, întinzând mâna spre creştetul copilei. Nu de alta, dar se află aici şi un flăcăiandru pe nume Rareş, fecior al unui frate al meu, şi văd că i s-au lungit urechile de când tot aşteaptă să-ţi înfăţoşezi nepoata...

– Măi, să fie, cum de-am uitat?! răspunse moş Toader cu prefăcută supărare. Duducuţa aceasta, zise el, împingând-o mai la vedere pe copilă, e fata feciorului meu cel mare şi se numeşte Ioana. Spre bucuria băbuţei mele, care numai atâta nepoată mai are pe lângă casă, dumneaei merge pe doisprezece ani şi-i harnică şi cuminţică, aidoma bunicii sale în tinereţe! încheie moş Toader, răsucindu-şi cu zâmbet şăgalnic mustaţa.

– Ei, gata, gaaata!... Dacă ai să începi cu amintirile tocmai de pe vremea când bătuceai colbul alergând s-o curtezi pe baba matale, ştiu că o să ne ţii cu minciuni toată noaptea... Iaca, dumnealor îs tare nerăbdători să ne aşezăm la foc şi să cinstim câte-o ulcică de vin pentru întâlnirea noastră. Vom îndemna apoi şi la depănatul poveştilor, că şi ele îşi au rostul lor, mai cu samă la focuri de noapte, între atâţia vrednici călători... Hai, sănătate şi bună vedere cu toţii! închină Simion Ursan.

Au ridicat cu plăcere ulcelele, sorbind cumpătat licoarea din ele. Şi, după ce s-au şters cu dosul palmei la gură, netezind îndelung mustăţile, inimile li se dezlegară cu şi mai mare mulţămire. Vorba ceea: bucuria întâlnirii se cere cinstită şi prin graiul dulce al amintirilor...

– Măi oameni buni! – glăsui dintr-o latură a focului un român îndesat, cu pălăria trasă pe ceafă… Eu sunt tocmai din părţile Vrancei şi, ca unul ce am prins drag de-această întâlnire, am făcut cinste din rubiniul ferecat în poloboacele mele. Acum, că şi moş Toader Oboroceanu a poposit între noi cu tovarăşii săi de drum, eu îs dator să întreb

[3] Megieş – vecin.

şi pe dumnealor de le place ori ba osteneala muncii mele...

– Mulţumim de întrebare şi mai vârtos de licoare! răspunse moş Toader jucându-şi privirea a şagă către cei din jurul focului. Apoi, drept să spun, bună treabă ai făcut dumneata: nu numai când ai pregătit minunăţia asta rubinie, ci şi când ne-ai turnat în ulcele... Ş-apoi, ai văzut şi singur: nici unul din noi n-a dus la ureche!

Prinse a grăi şi Vasile Custură:

– Să ştii dumneata, cinstite podgorene, că şi noi, oamenii de la munte, avem plăcere să prindem uneori vlagă cu câte o carafă de vin. Avem şi-o vorbă pe care dumneata, ce pari a fi de la Jariştea, bănuiesc c-ai s-o primeşti cum se cuvine... Şi, ridicând din nou ulcica, munteanul adăugă: *Închin la cinstita faţă a dumitale ca la un codru verde*!

Vesel că moş Custură i-a ghicit locul de baştină, podgoreanul mai făcu o tură în jurul focului, turnând din cofăielul aflat la îndemână. Când ajunse în dreptul lui Toader Oboroceanu, îi vorbi iar, cu căldură:

– Moş Toader, ce-ar fi să ne povesteşti şi nouă acel drum la Iaşi, de pe vremea Unirii, dimpreună cu bădia Ursan? Că bine ştim toţi şi îndemnul cântului pornit atunci, de-a seca dintr-o sorbire chiar şi Milcovul ce curge nu departe de Jariştea noastră. Şi-apoi, heheei: atâta amar de ani pentru noi, românii, nici c-a fost altă jarişte[4] mai mistuitoare decât dorinţa de a da mână cu mână, ca fraţii dintr-o tulpină!

– Chiar aşa, neică Oboroceanu, se auzi alt glas de lângă foc. Iată, eu, Ionuţ Voinicu, sânt tocma' din Curtea de Argeş şi, de când umblu slobod prin ţara asta, tot vorbe bune am auzit despre Vodă Cuza. Spune ce-ai trăit atunci! Mai apoi, am a vă zice şi eu o întâmplare cu tâlc din vremea sa…

Ioana se ghemui strâns de umărul bunicului, privindu-l cu ochi rugători. Rezemat de trunchiul tânăr al unui copac, Rareş aştepta şi el încordat, făcându-se a ciopli dintr-o nuia de alun…

[4] Jarişte – jar, foc, arsură.

2.
CUM A VRUT VOGORIDE SĂ ZĂDĂRNICEASCĂ UNIREA

— Ei, dacă asta vi-i pofta, cu voia dumneavoastră şi a prietenului meu Simion, o să vă povestesc... Da' mai întâi sorb încă o dată din ulcică, să se îndemne limba la drum – adăugă hâtru moş Toader, ştergându-şi iar mustaţa cu mulţumire.

Apoi, cum să încep? Vă amintiţi toţi, cei care sânteţi mai înspicaţi la păr, cât huiet şi ce vânzoleală s-au pornit în ţările noastre când a fost să se facă Unirea.

Vezi bine, ştiam noi cu toţii – şi cei din Moldova, şi cei din Muntenia – că sântem aievea în cuget şi-n grai. Aşa cum bine ştim, dintotdeauna, şi dimpreună cu ceilalţi fraţi ai noştri, de peste Prut şi de peste Carpaţi. Dar de ei, iaca, tot ne mai desparte ceva: nu atât o apă şi nişte munţi, care ştim că-s tot româneşti, ci urgisirea şi lăcomia străinilor, care i-au cuprins cu de-a sila în alte hotare!...

Aşadar, vro câţiva ani a fost fierbere mare, maaare de tot... Fiindcă de la vorba ceea – „amândoi sântem de-o mamă, de-o făptură şi de-o samă" – şi până la unirea ţărişoarelor noastre a fost cale taaare lungă!...

Şi nu Milcovul a fost de vină pentru toate nelegiuirile din acei ani, ci toţi care gândeau că or să-şi piardă din slujbe şi averi de se face Unirea. Ba se mai aflau şi dregători străini, în frunte cu turcul şi habsburgul, care nici ei nu stăteau cu mâinile-n sân! Tare vârtos îşi mai băgaseră coada prin cele palate şi conace în care se fierbea otrava dezbinării... Ce mai: le suciseră unora minţile chiar de tot! Că doar nu degeaba spunem noi, românii, că *lăcomia strică omenia*...

Iaca, nu mai departe decât aici, în Neamţ: de cum a ajuns caimacam[1] al Moldovei în vara lui 1856, primul gând al hapsânului de Teodor Balş a fost spre stârpirea oricărui vis de Unire. Ca să nu se deştepte prea mult norodul, a închis degrabă seminariul şi şcoala de la Mănăstirea Neamţ, după cum şi-n Iaşi oprise din şcolile cele înalte, ba dăduse poruncă să-şi mai pună şi gazetele lacăt la gură!

Tot aşa, ca să stea cât mai mult în fruntea ţării, la mare prieteşug se băgase boierul nostru şi cu străinii ce erau în contra Unirii...

[1] Caimacam – locţiitor domnesc; persoană numită temporar în această funcţie, până la alegerea domnitorului.

La urcarea lui pe scaunul de caimacam, intrase în palatul domnesc din Iaşi cu alai de ghinărari şi catane[2] austriece. Ba, văzând cât îi place să se făloşească, au tras aceştia şi din tunurile cele crăieşti, salutându-1 ca pe un vodă... Veresia[3] asta a habsburgilor însă tare cu cântec mai era, că de mult jinduiau ei să alipească măcar jumate de Moldovă la împărăţia lor. Să ne facă aşadar şi pe noi, asemenea fraţilor ardeleni şi bucovineni, supuşi ai împăratului din Viena…

Mult nu l-o răbdat bunul Dumnezeu şi, după doar jumătate de an, a dat marele boier şi caimacam ortul popii chiar înainte de-a intra în primăvara anului următor.

D-apoi, vorba ceea: *Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!* Noul caimacam, Neculai Vogoride sau Vogoridi, de-i ziceau şi Bogoridi (fiind pe jumate bulgar), era şi mai pestriţ la maţe… Maaare duşman al Unirii s-a arătat de îndată, iar sforile dezbinării se trăgeau tot aşa, tocmai de la Viena şi Stambul[4].

Ploconindu-se şi el celor două împărăţii care-i făgăduiau mult bănet şi chiar tronul de Domn al Moldovei dacă va zădărnici Unirea, Vogoride s-a şi

[2] Ghinărar – general; catană – soldat, ostaş.
[3] Veresie – o relaţie prin care ţi se acordă avantaje fără a trebui să plăteşti imediat.
[4] Stambul, Istanbul – vechiul Constantinopol, devenit capitală a Imperiului Otoman după cucerirea sa în 1453.

pus pe treabă după pohta sa, grabnic zădărâtă de venetici.

A dat aprige porunci, să nu se mai facă serbări şi petreceri în strai naţional şi să nu mai cuteze vreunul a zâce *Hora Unirii* – nici din grai şi nici din strune!... Că de, poezia asta, a boiernaşului Vasile Alecsandri, îi ungea la suflet pe toţi românii adevăraţi; iar apoi, când i se făcuse şi cântec, nu era altă mai mare bucurie la inima oamenilor…

Văzând asemenea prigonire din partea caimacamului şi a unor boieri, tare mai prinsese lumea a cârti şi a vorbi chiar pe faţă de nedreptăţile ce se făceau în pregătirea alegerilor.

Unde mai pui că şi mulţi slujbaşi de-ai ocârmuirii n-aveau deloc tragere de inimă spre împlinirea unor asemenea porunci, de prigonire a celor ce purtau pe buze şi-n suflet Unirea… S-a apucat însă caimacamul şi i-a tot pritocit[5] pe dregătorii săi, şi mai mari şi mai mici, până au ajuns în cele slujbe numai oameni credincioşi pungilor sale, burduşite cu arginţi şi cu galbeni.

Şi uite-aşa, târâş-grăpiş, în vara lui 1857 a venit vremea să se facă alegeri – şi la noi, şi la fraţii de peste Milcov – pentru alcătuirea unor anume adunări, menite a glăsui despre Unire.

Mai întâi, aceste obşteşti adunări trebuiau să hotărască din partea norodului, a preoţimii şi a boierilor dacă voim ori nu să facem Unirea; abia mai târziu urmau s-aleagă şi câte un vodă în cele două principate române, la Bucureşti şi la Iaşi. Şi, după cum ştiţi şi domniile voastre, având un anume rost, aceste adunări s-au numit chiar aşa: *divanuri ad-hoc*[6].

Heeei, ş-aveam pe-atunci în Târgu-Neamţ un văr de pe o soră a tatii, care era poliţai. La început, a dus-o el cum a dus-o!... Da' pe urmă, grozav s-a mai îmbăţoşat treaba!

Pe la-nceputul lunii lui Cuptor[7], iaca, tam-nisam, se trezeşte văru-miu Costache chemat la Piatra de noul prefect... Aista era unealta lui Vogoride şi-i zâcea Gheorghe Tulburi. Şi nu doar pe vărumeu îl chemase atunci la isprăvnicie, ci pe toţi poliţaii mai vechi din ţinut. I-o pus pe toţi în şir, ca la paradă, ş-o prins a-i cerceta din cap până-n picioare.

De cum l-a văzut pe Costache, s-a şi răcăduit[8] la el:

– Ce-i cu barba asta, ca de franţuz? Ia să te lepezi de ea ori să-ţi laşi favurite nemţeşti!... Luminăţia sa a dat poruncă să părăsim degrabă moda franţuzască, că nu vrea să-şi strice prieteşugul nici cu Înalta Poartă de la Stambul, nici cu crăiasca ocârmuire de la Viena... Iaca, ce

---

[5] A pritoci – aici, cu sensul de a muta dintr-un loc în altul, de a schimba.

[6] *Ad-hoc* – (în latină:) *pentru aceasta*; divan ad-hoc – adunare sau consiliu având o anumită misiune.

[7] Cuptor – denumire populară a lunii iulie.

[8] A se răcădui – aici, cu sensul de a striga, a răcni.

bine arăt eu, după moda cea nouă! mai zise afurisitul, mângâindu-şi ditamai musteaţa, răsucită acum până-n favoriţi.

Măăăi, să fie – îşi zise văru-miu în sinea lui – ăsta nici Sfântului Gheorghe nu i se mai închină cu-atâta râvnă, ca blestematului de habsburg!...

Moş Toader Oboroceanu tuşi de câteva ori, întinse mâna după ulcică şi, după ce mai sorbi o dată, rămase puţin pe gânduri, cercetând şi el cu privirea pe cei din jurul focului. Apoi, continuă:

– Da' să spun şi cum a fost toată tărăşenia ceea cu jupânul Tulburi… Păi, iaca-şa: a mai bătut el oleacă obrazul unuia şi altuia, ca să-i ştie cu toţii de frică, apoi le-a zis-o în faţă, cât se poate de răspicat:

„– Luminăţia sa, Neculai Vogoridi, a trimis zapis anume, cu porunci limpezi şi tare secrete: trebuie să veghem cu cea mai mare îngrijire, pentru a potoli molima aiasta!...

Iaca, acuşi vin alegerile şi trebuie să căscaţi bine ochii şi urechile… Cine are gând de unire înseamnă că-i contra ocârmuirii, că-i fierbe mintea aiurea şi trebuie «răcorit» fără zăbavă! În adunarea asta, de-i zice şi divan ad-hoc, trebuie s-ajungă doar oameni de-ai noştri, cât mai tihniţi şi prea plecaţi stăpânirii!

De azi înainte, să-şi vadă toţi de rostul lor! Fără gărgăuni, fără sporovăială despre alegeri şi fără aiureli din astea cu «hora noastră cea frăţească pe câmpia românească»! Ce câmpie, mă?… Ce frăţie? Aud?… Ce românească? Noi sântem moldoveni – şi gata!… Jucăm şi cântăm doar la noi în bătătură – am zis!… Dibuiţi-i degrabă pe toţi cei care stârnesc oamenii să ceară Unirea. Îi arestuiţi şi-i băgaţi două-trei zile la beci, fără nici o tocmeală!... Iar de vedeţi că tot nu se-nvaţă minte, îi trimiteţi cu jandarmii la Piatra – şi las' că le-oi veni eu de hac!"

Amu, îţi fi ştiind şi domniile voastre cum îi zicala: *Leagă calul unde zâce stăpânul, chiar de-o fi să-l mănânce lupii!...* Numai că vărului ista al meu taaare i se mai făcuse lehamite de-aşa slujbuşoară…

De, om era şi el – şi încă bun creştin! Încolţise şi-n pieptul lui, sub mundirul[9] de poliţai, nădejdea Unirii… Însă, vezi bine, poliţai lăsat pe tânjală taman când frigeau poruncile mai tare şi fierbeau alegerile pentru Divan, nici că putea să-nghită prefectul. Aşa că… l-a zburat degrabă din slujbă! Da' bietul Costache nici că s-a mâhnit în vrun fel: s-a bucurat chiar, văzând că rămâne astfel cu sufletu-mpăcat.

Iar dihonia ce s-a pornit atunci în Ţara Moldovei mulţi o ştiţi prea bine, c-aţi şi trăit acele timpuri. Ştiţi, prin urmare, că tot o belea boierească era vrajba aceea, fiindcă numai celor avuţi nu le priia „să dea mână cu mână" când era vorba şi de ţărani! De, aşa umblau

---

[9] Mondir, mundir – tunică, veston, haină militară.

boierii: care cu gând de domnie, care cu gând de avuţie. Cât despre slujitorii ocârmuirii, ce să mai spun? Umblau ca purtaţi de iele, bătând toate satele şi târgurile de-a rândul, că straşnice porunci mai primiseră!...

Dar, cum nu poţi stăvili apele să izvorască şi să-şi croiască făgaş, tot aşa nu izbândeau afurisiţii să zăgăzuiască vrerea unirii dintre moldoveni şi munteni. Că, fraţi fiind, avem şi-o vorbă: *Sângele apă nu se face!* În zadar a fost, prin urmare, şi toată fărădelegea lor.

Păi, nu văzusem, chiar cu ochii mei, şi zghihuiala[10] ce-au făcut în Piatra prefectul şi oamenii lui? Nu de alta, da mămpinsese păcatu', într-o zi de duminică, să mă duc şi eu la târg… Ş-apoi, ce-am pătimit atunci, măi fraţilor, măcar că a trecut amar de vreme, oi ţânea minte toată viaţa – ba cred c-oi povesti şi pe lumea ailaltă!...

De la barieră m-au luat jandarmii şi m-au tot sucit: „– De unde vii? Unde ţi-i căruţa? Ce treburi ai în târg? Cu cine ai venit pân-aici? Nu cumva ai vreun răvaş ascuns? Unde vei înnopta?"

Ba vroiau să mă cotrobăiască şi prin straie, nu numai prin desagi! Colac peste pupăză, când mi-am zis bogdaproste c-am scăpat de întrebări, iaca, îmi vâră sub nas o hârtie şi, zor-nevoie, să iscălesc! Vezi bine, adicătelea eram şi eu din cei care vroiau să rămâie Ţara Moldovii de-o parte, fără a se face Unirea, iar dumnealui, blestemăţia sa Vogoridi, să fie pomăzuit[11] cât mai grabnic ca domnitor!...

Că-i sucită, că-i cârnită – nici gând să mă lase slobod, dacă nu iscălesc!...

Măi să fie, chiteam eu: amu-i amu! Noroc de nişte trăsuri boiereşti ce s-au bulucit chiar atunci în bariera târgului, vizitiii făcând tărăboi spre jandarmi, care-au uitat o ţârucă de mine. Ce mai: am tulit-o degrabă, fără să mai caut vorbă ori altă zăbavă!... Şi tocmai când răsuflam uşurat, iaca şi zăbava: de, dacă n-o cătasem eu, mă aflase ea pe mine! Vorba ceea: *Las-o, bre! Aş lăsa-o eu, da' vezi că nu mă lasă ea pe mine!*

Pe uliţa-n care mă duseseră în graba mare opincile mele, era o forfotă mai abitir ca într-un muşuroi abia stârnit de roatele căruţei!

Să vezi şi să nu crezi: în plină zi de sărbătoare, puzderie de oameni, ieşiţi la treabă cu mic, cu mare – bărbaţi şi muieri, neguţători şi târgoveţi, mai tineri şi mai bătrâni.

Umblau toţi de colo-colo, cărând cu coveţile şi coşărcile prundiş şi piatră de râu, să-nfunde hârtoapele!... Apoi, făcusem şi eu, la rândul meu, destule zile de meremet[12] la prunduit de uliţi! Dar zor

---

[10] Zbihuială (mold.: zghihuială) – agitaţie, zarvă, zdruncin.

[11] Pomăzuit – uns, pus într-o funcţie de rang înalt.

[12] Meremet – lucrări de întreţinere şi reparaţii, efectuate şi ca obligaţii stabilite de autorităţi.

şi cazină ca la oamenii ceia, nici că mai pomenisem: poliţmaistrul şi jandarmii se preumblau tot printre ei, îndesându-i vârtos cu gârbaciul!

Şi până să mă dumiresc eu bine, m-am trezit cu ditamai chisălugul[13] în mâini, bătucind prundişul, ba şi cu-n poliţai suduind de zor şi tot măsurând nişte curele pe spinarea mea!... De, toate ca toate, numai de n-ar scoate iar careva vreo hârtie din alea, cu iscălituri! – îmi ziceam eu, chibzuind cum s-o zbughesc şi de-aici…

Cum am văzut că m-a slăbit o ţâră poliţaiul din ochi, m-am şi dat în vorbă c-un târgoveţ:

– Ce v-a pălit, măi omule, să faceţi meremet în zi de sărbătoare?

– Păi, gândeşti cumva că-i după voia noastră?... Ia, aşa ne pisează de câteva săptămâni blestemaţii, ca să n-apucăm a sta la sfat unii cu alţii şi a pune la cale Unirea…

Dar cu alegerile pentru Divan cum o să fie?

Cum să fie? Prefectul o zis că are toată grija măria sa, caimacamul!

Ei, de scăpat din furnicarul acela, am scăpat eu până la urmă şi nici de alte hârtii băgate sub nas nu am mai dat. Cât despre alegeri – chiar c-a avut „toată grija" hoţul de Vogoride: o măsluit listele de-alegători cum o vrut el, de-au intrat apoi în Divanul ad-hoc al Moldovii numai din cei cărora le era tot atât de dragă Unirea, ca şi sarea în ochi!…

---

[13] Pisălug, pisălog – mai, unealtă mare de bătucit pământul (aici, în pronunţie moldovenească).

N-a mai răbdat însă nici bunul Dumnezeu atâta hoţie. Şi, după cum poate aţi auzit chiar la vremea aceea ori mai târziu, c-a fost huiet mare şi-n ţară şi peste hotar, l-au dovedit degrabă pe caimacam cu toate alişverişurile[14] lui.

Aşa că, ceva mai în toamnă, la noi au fost iar alegeri. Şi mulţi oameni curaţi la suflet, cu drag de ţară şi de românime, au ajuns în divanul acela, că înţărcase Bălaia[15] hoţomanilor. Iar noul Divan de la bun început a cerut unire cu fraţii munteni şi doar pentru această mare izbândă a lucrat mereu, pân-la alegerea lui Cuza Vodă…

Dar aiasta îi altă poveste, ş-am să v-o spun de îndată, numai să-mi mai trag oleacă sufletul din ulcica asta – zise moş Toader, clipind şiret spre cei din poiană… Hai, noroc, şi să dea Domnul sănătate la toată lumea!

[14] Alişveriş – aici, în sensul de învârteală, afacere necurată.

[15] A înţărca Bălaia – a nu mai da Bălaia (*vaca*) lapte; a dezobişnui pe cineva de ceva; aici: a opri şirul fărădelegilor.

2015

3.
NECAZURI CU BOIERUL ALECU BALŞ

— Noroc!… Noroc şi sănătate, moş Toader! îi răspunseră cu vioiciune drumeţii, dezmorţindu-se şi ei din liniştita ascultare ce făcuseră până atunci.

– Un bob zăbavă, să-nviorăm şi focul ista, zise bădia Custură, ş-apoi te-om însoţi iar pe calea amintirilor, că tare meşter la vorbă mai eşti!…

– Vedeţi, măi oameni buni, c-am ştiut eu bine cu cine să mă-nsoţesc la drum? Păi, dacă nici megieşii mei nu s-or îndura să mă laude, apoi cine altcineva să-mi dea apă la moară? – glumi iară moş Toader, cuprinzând-o cu drag pe Ioana şi cătându-i vesel în ochi, parcă promiţând întâmplări şi mai şi... Apoi, tuşi uşor într-un pumn şi prinse iar a glăsui…

– Domniile voastre tot aşteptaţi să zic şi de drumul cela la Ieşi, când a fost de l-au ales pe Cuza domn al Moldovei, dar, cum v-am spus şi cum bine ştiţi, multe alte necazuri au tot curs pe la noi, pân' s-a împlinit Unirea.

Iaca, nu mai departe eu: hă-hă, câteam pătimit de pe urma altui mare boier din neamul Balş!... Veţi fi auzit şi parte din dumneavoastră de marele vistiernic şi logofăt Alecu Balş. Veţi fi auzit poate şi că stăpânea atâtea pământuri, de nu le mai ştia nici el rostul şi locul la toate – da' mereu se îndemna să cuprindă şi altele!

Nesăţios cum era, se-ntinsese şi-n valea Bistriţei, la Broşteni, şi hăt-devale, în părţile noastre de pe la munte, cătând să ne strâmtoreze cu totul... Tare se potrivea zicala: *A ajuns în largul lui şi la strâmtul nostru!*

De câţiva ani, boierul găsise cu cale să ne ştirbească şi dreptul de a păşuna vitele în pădure, ori de a strânge lemne din doborâtura făcută de vânt. Pe care cum îi prindea vechilii[1] săi, ba le înşfăcau vitele, de plângeau copiii de dorul laptelui, ba îi puneau la munci în pădure, fără nici o plată. De, am fost noi cu jalbă la Ieşi – şi nu doar o dată. Da' cum conu Alecu era la mare prieteşug cu Vogoride, noi am tot rămas cu dreptatea în traistă!...

Într-o duminică din luna lui Îndrea[2], pe-aproape de Crăciun, cum ieşisem şi noi oleacă la soare, adunându-ne să mai sfătuim despre una şi alta, iaca boierul cu sania, trecând spre Mănăstirea Neamţ:

– Ce-i măăă, opincarilor, iară puneţi ţara la cale? Te pomeneşti că, până la urmă, le luaţi voi pânea celor aleşi să judece în fruntea ţării!

Ştia va să zică, afurisitul, că tare ne mai e gândul la Unire…

– Apoi, iertat să ne fie, cucoane, da' noi nu râvnim la pânea nimănui! i-am răspuns eu, făcându-mă a nu pricepe încotro bate cu împunsătura dumnealui. Noi ne mulţămim şi cu „sfânta" noastră mămăligă... Alţii sânt cei de nu le mai ajunge agoniseala şi se tot întind, de cuprind pân-la urmă şi dreptul ce nu li se cuvine!

S-a înroşit jupânul la faţă, de gândeai că-i tot una cu gulerul de vulpe ce i se lăfăia pe ditamai sumanul boieresc în care era învălit.

– Cum cutezi, mocofane? Am să-ţi plătesc cu vârf şi îndesat nesăbuinţa asta! se stropşi el la mine.

– Noi, boierule, cu mintea noastră cea proastă, gândim că mai degrabă e o nesăbuinţă când te străduiu s-ascunzi adevărul şi nu când îl dai cu limpezime la iveală, în faţa tuturor...

– Aşa, adicătelea acum staţi cu adevărul în braţe, sărăntocilor!... De învoieli şi de tocmeli pentru păpuşoi aţi uitat!… Ori aţi prins a vă fuduli la gândul că se face Unirea şi oi munci eu în locul vostru?

Era greu de răbdat atâta batjocură, aşa că moş Grigore Ţuţuianu, ca unul ce era mai bătrân între noi, i-a răspuns îndârjit:

– De muncit, tot noi o să muncim, cucoane Balş... Dar dacă om fi mai mulţi,

[1] Vechil – supraveghetor.

[2] Îndreà sau Undreà – denumire populară a lunii decembrie (de la Sf. Andrei: Andreà).

poate s-or auzi şi glasurile noastre până la urechea lui Vodă! Că acum, dreptatea de-o tot aşteptăm noi prea umblă numai cu ciubote de-ale domniilor voastre!...

Ca fript a sărit boierul, înşfăcând harapnicul din capra saniei. Dar n-a apucat să lovească: până să-l înalţe pe deasupra capului şi să-i facă vânt şfichiului spre moş Grigore, o dată am plesnit calul dinspre mine cu palma, în crucea şalelor! Cu un icnet surd, animalul a smucit sania din loc, prăvălindu-l pe boier în spetează şi pornind în trap întins...

Până hăt, departe, s-au auzit apoi ocările şi sudălmile jupânului. Da peste câteva zile, un blestemat de pândar[3] al cuconului Balş mi-a împuşcat, în fundul grădinii, porcul pe care-l aveam pentru sfintele sărbători. Chipurile, i s-a părut a fi un mistreţ!

Ce mai: îmi ajunsese cuţitul la os!... Şi când, la-nceput de ianuarie, am aflat că la Ieşi avea să aibă loc alegerea noului domnitor, m-am şi gătat de drum. Musai, îmi ziceam, trebuie să-l văd şi eu pe Vodă, ca să mă încredinţez cu ochii mei de-o fi vreo speranţă de lumină şi înspre noi, cei obijduiţi.

Aşa că, într-o bună dimineaţă, îndată după Sfântu' Vasile, am pus calul la sanie cu noaptea în cap, mi-am luat ziua bună de la nevastă, i-am lăsat copiii şi toată bătătura casei în samă şi... pe-aici ţi-i drumul Ieşilor, bădie Toadere!...

[3] Pândar – paznic.

Nici nu se luminase bine de ziuă şi trecusem de Târgu-Neamţ, zorind pe drumul de Paşcani, cu gând să ajung până-n seară la dulcele târg al Moldovei.

Şi, când să apuc a intra în Plăieşu, prima cotună din marginea Timişeştilor, numai iaca, se spărie calul de-o dihanie de lup rătăcit ce ne-o tăiet calea şi… harşt! cu sania într-un şanţ.

Ce mai: eu speriat, lupul speriat, calul sforăind şi bătând din copite, dar şi bunătate de hulubă ruptă pe loc!

„Ei, Toadere, Toadere, iaca: *ai pornit cu graba şi te-ai întâlnit cu zabava!*" mi-am zis eu în sinea mea, cătrănit nevoie mare. N-aveam batâr un curmei[4] să fac o legătoare şi, doar într-o hulubă, nici că puteam ajunge prea departe, la vreme de iarnă şi drum viscolit.

Când am intrat în sat, am prins a mă uita pe la case, chitind în sinea mea săncerc la un gospodar mai acătărei, poate oi putea încropi altă hulubă. Bate-ncolo, strigă-ncoace, iaca-mi iese înainte un zdrahon de om care, de cum mi-o înţăles necazul, mi-o şi deschis porţile, poftindu-mă în ograda dumisale.

Ne-am făcut trebuşoara degrabă, închipuind o mândreţe de hulubă, după care dumnealui a strigat la nevastă să aştearnă oleacă de masă, că trebuie să cinstim pentru trăinicia lucrului nostru. Am cinstit noi o dată, am cinstit de două ori, şi — din vorbă-n vorbă — îi spun necazul cu boierul şi ţinta călătoriei mele....

[4] Curmei – capăt de frânghie sau de sfoară din coajă de tei.

2015